

kavez za ptice

gabriel josipovici

Znači, konačno si u kući. Kako lepo opisuješ sobu. More. Prozor. Pticu u kavezu. Ogledala. A zatim u ogledalu kavez, prozor i more.

Kada pročitam ono što pišeš, čeznem da sam tamo, sa tobom, u toj sobi punoj svetlosti, i mora i ptice.

Tražiš da dodem. Opisuješ način na koji svetlost ispunjava sobu. Opisuješ način na koji ogledalo odražava svetlost koja se odbija od mora. Opisuješ način na koji se pesma ptice meša sa zvukom talasa. Jedva čekam. Jedva čekam da dodem.

Sešću u voz danas poslepodne. Za nekoliko časova biću tamo. Sutradan ujutro probudiću se i videti podnožje kreveta u ogledalu, a zatim i kavez, i pticu, i prozor, i more. Sinoć sam sanjao pticu. Žutu boju njenog perja. Pričaš mi o njenoj pesmi, o boji njenog glasa, i u mom snu se to prenalo na boje, na boju njenog perja. Voleo bih da znam šta to znači. Šta znači taj san, ta transpozicija u snu.

Sada sam ja ovde, a ti si otišla. Ja sam došao i bili smo zajedno, a sada si ti otišla.

Drago mi je što nisi tu. Drago mi je što mogu sam da posedujem ovu sobu, kao što si je ti poseđovala pre nego što sam ja došao. Drago mi je što mogu da stojim kod prozora i gledam u more, i putstvam da me pesma ptice sasvim ispunji. Drago mi je što se budim sam i što, kada pogledam u ogledalo, vidim podnožje kreveta i pticu u kavezu, i prozor, i napolju more. Drago mi je što sve to mogu da poseđujem, kap što si i ti posedovala. Tako imam utisak da te upoznajem onako dobro kako sebe poznam.

Drago mi je što si morala da odeš. Drago mi je što sam ovde sam, što nema ničeg sem mora i galjebova, i ptice u kavezu. Satima stojim ispod njenog kaveza, gledam u more. Svetlo koje se odbija od mora skoro boli. Zbog svetla izgleda da se sve u sobi raspada na hiljadu komadića, kao da ne može da se drži zajedno, tako je bilo puno svetla. Nikada ne povlačim zavesu. Uveče imam osećaj da spavam usred mora. Kada se ujutro probudim, još jedan trenutak držim oči zatvorene, dok osećam kako mi svetlost eksplodira u mom telu. Eto što radi, eksplodira u mom telu. Ne brojim dane. Ponekad zamišljam da još nisam stigao i da samo tvoji opisi pale moju maštu. Ponekad, sve to je više nego što mogu da podnesem.

Drago mi je što sam ovde sam, ali počinješ da mi nedostaješ. Pitam se zašto se još nisi vratila, šta je to što te tako dugo zadržava. Počeo sam da se pitam da li će se ikada vratiti. Juče sam se odšetao do farme s namerom da ti telefoniram, ali, kada sam stigao tamo, nisam mogao. Zar mi nećeš pisati? Zar mi nećeš reći kada ćeš se vratiti?

Jutros sam se odšetao do farme i zatražio da ti telefoniram. Okrenuo sam tvoj broj, ali kada sam čuo kako telefon zvonii, odmah sam vratio slušalicu na место. Mislim da nisam mogao da podnesem da čujem kako odjednom ustukneš kada saznaš da sam ja na vezi. Možda ću sutra imati više hrabrosti, možda ću sutra biti u stanju da to obavim.

Odlučio sam da odem. Odlučio sam da se ti nećeš vratiti ovamo dok ja ne odem. Stojim kod prozora i gledam na more, i znam da će morati da odem. Pticu ću odneti na farmu kada im odnesem ključ. Možda ćeš moći da se vratиш kada saznaš da sam otišao.

Očekivao sam neko objašnjenje, ali ti mi nisi pružila nijedno. Očekivao sam da će telefon u mom stanu zazvoniti, ali bio je nem. A sada mi pišeš kao da se ništa nije dogodilo. Pišeš mi o ptici i o sobi, kao što si i pre pisala. Pre no što sam ja došao. Kao da nisam nikada bio i kao da ti nikada nisi otišla i

ostavila me tamu, na dan ili dva, rekla si dok ne obaviš neke važne poslove koje si imala u gradu. Šta znači ovo tvore pismo?

Pišeš mi i kažeš da je vlasnik pustio da kuća propadne. Pišeš propadne kao da je to najprirodnija stvar na svetu, kao da se to tako kaže pravilno na engleskom. Možda se i kaže, ali meni se čini da je pogrešno. Ja bih rekao da propada, ali možda ja grešim. Pišeš da si se vratila i šetala plažom, i da si otvorila vrata, pošto sada više niko ne živi u toj kući; avantura je to, šetati plažom i videti tu ljkupu napuštenu kuću odmah pored mora, a nije ni zaključana, popeti se natrulim stepenicama i ući u spačavu sobu. Pišeš mi da bi volela da ponovo kupiš tu kuću i opraviš je. Pišeš mi da je ogledalo još uvek u sobi, da odražava podnožje kreveta, i prozor, i more. Pišeš mi da je kavez još uvek tam, ali da ptice nema. Ne znam zašto mi pišeš te stvari, ni što hoćeš od mene. Kažeš da ne znaš da li je ptica uglnula ili joj je vlasnik našao bolji kavez. Ne znam zašto tako pišeš. Sećam se svetla u sobi izjutra, kada bi se budili, i s večeri, dok sam kraj prozora stajao sam, ali najviše se sećam kako sam zamišljao sobu kada si mi prvi put pisala o njoj.

Kako da odgovorim na tvoja pisma? Šta želiš da kažeš? Pokazao sam mojoj maloj devojčici crtež koji si nacrtala. Crtež ogledala i sobe koja se u njoj ogleda, a iza ogledala prozor, more. Rekla je da ptica peva. Upitao sam je kako to zna, ali ona se nasmjerala onako kako to deca umeju i nije htela da mi odgovori.

Ne mislim da razumeš. Ne mislim da imaš pojma o tome što nam se dešava u životu. Ne mislim da shvatavaš da smo svi mi u kavezima, a ti kavez su naši životi. Htela si da sazidaš kavez oko sebe, ali uplašila si se kada si videla rešetke. A nema potrebe da zidaš. Kavez su naši životi. Kada to shvatimo, možemo da pevamo. Bar tako ja mislim.

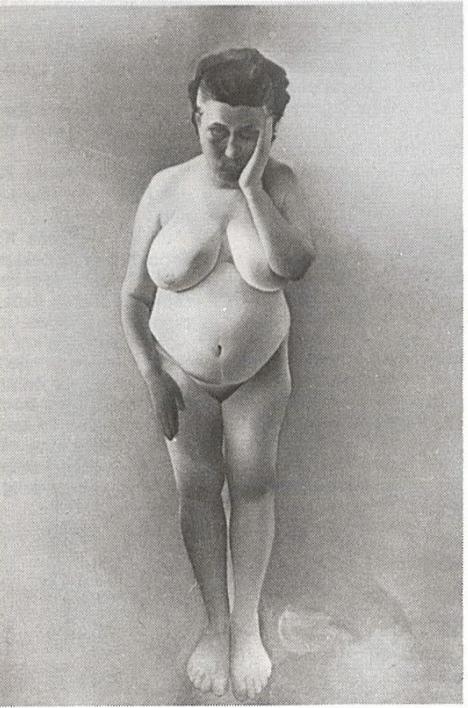
Kazujem sebi ove reči: more, prozor, ptica, kavez, soba, ogledalo i opet soba, kavez, prozor i more. Oni su kao rešetke na mom kavezu. Moja mala devojčica me pita da li ču je ikada odvesti da vidi sobu pored mora. Kažeš joj: Tamo si ti. U sobi si. Nema potrebe da ideš. Ne čuje me kada joj govorim. Gleda u sliku na stranicu. Kažeš: Okreni stranicu. Hajde da pogledamo neku drugu sliku. Ne čuje me. Zanelala se u ono što je ispred nje, kao što se deca zanesu. Okreni stranu, kažeš. Okreni stranu i hajde da pogledamo neku drugu sliku. Ali ne čuje me.

Prevod s engleskog:
Dubravka Mulić

Beleška:

GABRIEL DAVID JOSIPOVICI rođen je 1940. Pisac je književnih kritika, kratkih priča, romana i dramskih komada. Predaje na Saseks univerzitetu od 1963. Objavljena dela: *The Inventory*, 1968, *Words*, 1971, *The World and the Book*, 1971, *Mobius*, *The Stripper*, 1974, *The Present*, 1975, *Migrations*, 1977, *The Lessons of Modernism*, 1977, *Four Stories*, 1977.

Priča je preuzeta iz časopisa »The Fiction Magazine«, 1982.

sudbine

jovan strezovski

(...) Pored sela, na brdašcu stoji usamljena kuća, kao da je namerno odvojena od ostalih, ili kao da su je one izgurate; opasana ogradom s velikom kapijom; u dvorištu stablo jabuke, a malo dalje, u produžetku dvorišta – vrt s voćkama i povrćem; kuća ima sprat: donja prostorija je staja za stoku; gornje dve odaje povezane su doksatom s kojeg se vidi čitavo selo; vide se sokaci i drum što vodi dole kroz klisuru i spaža se, na nekoliko sati hoda, s druhom što vodi za grad; vidi se čitav prostor nako, sva okolna brda i planine, koje se nadovezuju jedna na drugu i gube u dalekom nebeskom plavetnili. Čim padne mrok, u kući sine petrolejka i samo njena svetlost blešti u daljinu, pa se čini kao da dolazi iz neke puste i zabačene crkvice; kad veter prode kroz prazno selo – na njoj se zadriži: kruži oko nje, lupa po prozorima i vratima i traži procep da uđe; čak i divljač, čim obide napuštene kuće – sakupi se tu, kruži oko kuće i urliče; tu se i kiše više zadrže, i sneg, i zeba, i svaki božji uzdah – jer samo u njoj ima života, samo iz nje se izvija crni pramen dima.

Svakog jutra iz kuće izlazi Trpe; potom izlaze pilići i jure da njim da ih slučajno ne ostavi same; jer, otkad im je orao zgradio majku, Trpetovu kvočku, on im je i otac i majka. Čučne Trpe, raširi ruke, a oni se penju po njima, penju se na njegova ramena, na glavu, i tako – raširenim rukama, on pode s njima kroz selo, a oni pijuču veselo, raduju se, i unose život u selo.

Šeta Trpe s pilićima praznim selom, a pred očima mu još uvek stoji slika iseljavanja koje je ličilo na bežanju od vatre, od poplave, od potopa; na prelazak iz pakla u raj u svetom pismu; bila je to neka bolest, neka čarolija koja se širila među ljudima, pa su oni zakatančili i napustili kuće, i kao ptici iz porušenog gnezda, krenuli put gradova, put sveta.

»Nek idu do davola«, navire Trpetovu ljutnju u dušu, »nek lome vrat kud hoće«; za neke od njih i nije mu žao, čak je i bolje što su se očistili iz sela; jer, eto:

Nume Čerenko je vazda sadio neko drveće; gde god bi našao slobodno mesto, on bi zasadio vrbu, topolu, jovu, lesku, jasiku. Na proleće, otišao bi sa sekirom do njih i upitao: »Hoćete li da radate ili ne?« Prijekao bi do leta i ponovo bi ih upitao: »Hoćete li da radate ili ne?« Sačekao bi do jeseni i opet bi to isto učinio. »A, znači, ne radate, majku vam vašu«, viknuo bi im i udario sekirom po njima. Vazda je lutao po okolini i tražio neznane grobove zaostale iz davnih vremena i šaputao: »Kao što ne znam ko ovde leži, tako da ne znam za bolesti, za loše snove, za uroke, za glad i dušmane«. A pošto je živeo od krada, govorio je: »Ko me juri – da me ne stigne!« Jednom je uhvatilo dva vučića, muškog i ženskog, i počeo da ih odgaja u toru; čim su porasli, nakonili su čitav čopor vukova. Potom je za njih, od lovačkog društva u gradu, kao nagradu za hvatanje štetne divljači, dobio, bogme, lepe pare. Čim su otkrili prevaru – nagrada mu je izšla na nos. Kad bi ga spopale mušice, sam je sa sobom terao inat: rekao bi: »Danas idem u šumu po drva«. Pošao bi u šumu, i rekao: »A, neću po drva, ići ču u vinograd po grožđe«; pošao bi u vinograd, i opet rekao: »E, neću u vinograd, idem u prodavnicu«; zastao bi potom ispred prodavnice i počeo da se neće: te hoće – te neće da uđe; napravio bi korkap napred, odmah potom dva nazad. Svakao bi sako i pantalone, napunio bi ih slamom, okačio o grane drveća i rekao: »E, moj Nune Čerenko, tvoji ti i treba, visi kad si inadžija!«

Njegova majka Bojka imala je moć da predskazuje; na svakoj seoskoj sahrani, čim bi spustili kovčeg, okrenula bi se ljudima, zagledala u nekog od njih i rekla: »Sad je na tebe red... I, gle, njeni bi se proročanstvo ostvarilo: onaj kome bi to rekla – posle izvesnog vremena bi umro. Ljudi su je jurili sa sahrana. Godine 1945. predskazala je da će u nekoj zemlji pasti sunce i da će popaliti narod. (Tako je i bilo: te je godine pala atomsko bomba u Japanu.) »Indiju će zahvatiti velika žalost«, rekla je 1948. godine. (Tako je i bilo: te je godine ubijen njen vođa – Gandhi.) Predskazivala je 1950. godine da će žuta

rasa zaratiti između sebe. (I to je ispolo tačno: počeo je korejski rat.) U 1951. godini je kazala da će umrati svekra koja će napuniti sedamdeset godina. I opet je bilo tako: upravo kad je navršila sedamdeset godina, na sam rođendan, razbolela se njena svekra. Odneće je u bolnicu, na operaciju slegog creva. Operacija je bila uspešna, ali je ona umrla. »Šta joj bi?!« — čudili su se lekari. Ponovo su je otvorili i konstatovali da smrt nije nastupila usled operacije, već zbog neke sasvim druge, nepredviđene stvari: pukla joj je nadbubrežna žlezda. Dugo su lekari tražili razlog za to, ali ona je bila mrtva i nije mogla da im kaže da je svoju dušu ispustila jer je njena snaha Bojka tako predvidela. Početkom 1956. godine rekla je da će selo doživeti veliku nesreću. (Te je godine selo počelo da se iseljava, da se prazni.) Svoome mužu, Mitruru Čerenku, predskazala je da će srećno otići u pečalbu i da će se srećno odande vratiti. E, to nije pogodila: često je Mitrurš slao pisma i po neku paru za crkvu, da bi ga Gospa srećno vratila nazad, ali ko zna gde mu je dušica bila zaglavila, pa ga godinama nije bilo. Kad je stigao njegov mrtvački kovčeg i kad su ga ljudi otvorili, imali su šta da vide: unutra, umesto njega, bile su njegove stvari i slika. Medu njima je bilo i pismo naših pečalbara koji su javljali: »Mitrurš Čerenko, bog da mu dušu prosti, ostavio nam je u amanet da ako mu se nešto dogodi, pa ne može živ da se vrati — da pošaljemo njegov mrtvački kovčeg. Međutim, pošto posle eksplozije koja se dogodila prilikom bušenja naftne niže ostalo ništa od njega, šaljemo njegove stvari i sliku da ih sahranite u domovini, za kojom je tako mnogo čeznuo.«

A taj Bombe, čim bi se napisao, vas bi svet to saznao: po čitavu noć bi šetao kroz selo, zalazio u svačije dvorište i budio pse. Ritnuo bi ih nogom i viknuo im: »E, kad ja ne spavam, nećete vala ni vi!« Psi bi cvileli i urali do samog neba. Budio je i svoje ukucane: oca, majku, ženu, decu. Terao ih je da pevaju u horu. Kao u antičkim dramama, određivao bi šta će ko da radi. Govorio bi im: »Ti ćeš pevati, ti ćeš plakati, ti ćeš se moliti Bogu, ti ćeš dozivati mrtve, a ti ćeš ljubiti zemlju. Ako bi mu se ko usprotivio, latio bi se stare sablje okačene o zid i vitlao njome ponad glava, preteći da će ih sve saseći. »Bože, sačuvaj mu pamet!«, krstila se njegova mati;

Onom Plodetu, kovaču, umirale su sve žene; pet je oženio i sve su umrle; više nijedna nije htela da se uđa za njega iz straha da ne umre. Ljudi su govorili da on noć ustaje kao kakav vampir, da se uvlači u krzno vukodlaka i davi svoje žene. Drugi su širili glasine da mu je ona stvar nenormalna i da mu zato stradaju žene. Zbog Plodeta, selo se pročulo nadaleko;

Pojaku Davidu seljaci su kupili dvogled, kako bi što bolje čuvalo imanja: ali on, umesto da obilazi njive, vazda se pentrao po drveću i dvogled okrećao ka kućama i prozorima, i znao je tačno šta se u kojoj događa. Terao je svoje ske dok mu kovač Plode nije polomio zube, kad ga je primetio da ga merka onim njegovim dvogledom dok miluje kobilu po stižnici. Kad je David napustio selo, poslao je pismo u kojem je pisao da sav svoj imetak poklanja selu. »Kom selu ostavlja on imetak?« — povikaše ljudi, »ovom što umire?!« Kad je bio potreban njegov imetak — onda ga nije htio dati, mutio mu se um, gubio je svest; čekao da rasproda svu stoku, tek potom da uđe u zadrugu koja se formirala; ali predsednik mu je rekao: da i pare od prodate stoke unese u zadrugu. I on je pao u nesvest. A jednom je pao i za vreme okupacije kad je komandir Gidija ušao sa odredom u selo; sazvao je sastanak i rekao ljudima: »Ko se dobrovoljno javlja da se priključi odredu?« Javio se David i rekao: »I ja bih se, druže komandire, priključio, ali nemam kod kuće nikoga, imam ovce, krvavu, vola, konja... Šta će s njima...« Komandir Gidija je skočio sa pozornice, uputio se Davidu, napravio mesta da ga svi vide, potpao ga po ramenu i rekao: »Evo, drugovi, ovakvog dobrovoljca, ovakvog patriotu, koji nam se čitavim svojim imetkom priključuje, želim...« David je pozelenio, prekneo: »Ma kakvo priključivanje, druže komandire, reče i pade u nesvest;

Od Tine Šećerke mira nije bilo u selu; svojom lepotom, svojim vrkastim hodom, svojim vragolastim očima, zaludivala je muževe; oni su jurili i sakupljali se oko nje kao psi u februaru;

»Ma nek idu svi u materinu,«, iutio se Trpe, »žao mi je za one druge koji su tu mogli da žive kao ljudi;«

Čobanin Stoj je njegova žena Velika prodali su čitavo stado ovaca, zapustili kuću i šalu i odoše nekud; sada navraćaju s jednim jagnjetom, kao pastir u Bibiji, da ga malo napasaju i poklonje manastiru, kako bi umilostivili Devu Mariju da im da čedo. Kad su napuštali selo, sa sobom su poveli i čitav svoj

čopor kućića. Čuvali su ih kao amajlju: bili su načuli da oni što nemaju decu treba da drže kućice, jer se oni, navodno, stalno mole Bogu: da njihovom domaćinu Bog da što više dece, jer u kući u kojoj ima mnogo dece oni nikada nisu gladni — svako će im dete baciti koricu hrleba. Bilo je tužno videti tu seobu kućica: cvileti su putem, zavijali, predosećajući da se nikada neće vratiti. Posle nekoliko dana, jedno je uspelo da pobegne i da se vrati s lancem oko vrata; tumaralo je oko kuće, zavijalo, sve dok nije ispustilo dušu;

Valjan Prokopije sve vreme je ispunjavao valjalicom i vodom. A jednom, kada je ona nadošla, nije mogao da je se zasiti, kao goveče koje se prejelo deteline. Rekao je Trpetu: »Veruj mi, Trpe, otkad sam saznao da je ona voda u gradu iz reke — u grlu mi je zastala: ne mogu više da je pijem, jer lepo vidi da se sva gradska kanalizacija uliva u nju. Tražim načina da nagovorim sina da se vratimo opet u ovu lepotu, u ove šume i proplanke. Sa prozora zgrade u kojoj živimo, samo krovove, krovove vidi. Iznad njih sivo, skamenjeno nebo, pa mi se srce kida od plaća. Mi smo ti ljudi od ikona vezani za prirodu, prokljali smo iz nje kao žita, kao šume: otrgnuti od nje — ni za šta nismo!« Razgleda Prokopije valjalicu onako zapuštenu, pa kaže Trpetu: »Proludeću bez njenog šuma, bez njenog kloparanja: čitavog života sam samo njega slušao, s njim zaspivao, s njim se budio. Kad mi se smrkne u duši zbog nje, odem na kraj grada gde teče reka, odaberem mesto gde pravi slapove, pa redam daščice i plehove, da pada na njih, da dobuje: čujem to dobovanje zamagljenih očiju, podsećam se valjalice i plaćem!«

Poslednji je selo napustio Vojdan. Svakog bi jutra Trpe prošao pored njegove kuće kad je išao po vodu na česmu i doviknuo bi mu:

»Je si li živ, Vojdane?«

»Živ sam.«

»Šta radiš?«

»Hvatam zjale.«

I tako svakog jutra:

»Šta radiš, Vojdane?«

»Eto, hvatam zjale...«

Nakon izvesnog vremena nije mu čuo glas. To je Trpetu jako potreslo; nado se da će bar on ostati, jer Vojdan, i poređ svih muka i nevolja koje su ga spopale, činio je napore da ostane. A šta sve nije prošlo preko njegove glave: posle oslobođenja postaviše ga za predsednika seoskog odbora; raspravljalo se o svemu: iz Povereništva su slali tačkice i bonove, a on ih je delio narodu; rekoše mu: »Bonovi su za hleb, tačkice za odeću — podeli ih domaćinstvima.« Tako je i činio: danju ih je delio, a uveče se preračunavao da li mu je računica tačna; računao je, preračunavao se, i pošto bi utvrdio da mu se sve slaže — izašao bi na balkon kancelarije i pucao iz pištolja. Čim bi ljudi čuli pucnjavu, odmah bi rekli: »Tačna je Vojdanova računica... Ali jednog dana pobrkaše mu se tačkice i bonovi i ljudi počeše da dižu odeću i koliko treba i koliko ne treba: žene su oblačile na se i po nekoliko haljina, po više džempera i mantila; muškarci po nekoliko pari pantalone, sakoa i košulja; deca i starci takode. »Hej, bre, šta bi ovo?« — pitao se Vojdan. Ali, za sreću, našao se neki pošten čovek i reče Vojdanu: »Pogrešio si, predsedniče. Umesto da nam daš bonove za hleb ti si nam dao tačkice za odeću.« Pregrizao je Vojdan jezik. Došli su iz Povereništva i smenili ga sa dužnosti predsednika. Rekoše mu: »Još nismo državu postavili na zdrave noge, a ti od ljudi praviš kapitaliste! Daj nam pištolj!« Predao im je Vojdan pištolj i otišao sa dužnosti predsednika.

Nije imao kud i postao je muljač vode. Kad je velika suša, reka izgubi vodu i gradine i njive ne mogu da se zalijavaju. Ali ako se voda zamuti, nivo poraste; mulj ispunji sitne pukotine korita kroz koje otiče voda — i ona u većim količinama doteče do sela. Rekoše mu ljudi: »Ti si, Vojdane, snažan i jak čovek, kao stvoren za ovaj posao: svaka će ti kuća dati kutlu žita.« Složio se Vojdan i počeo da zamuljava vodu. Zalivale su se njive, gradine, punili su se Vojdanu ambari žitom koje su mu davali seljaci. Ali, opet dodoše oni iz Povereništva i rekao: »U nekim krajevima zemlje još vlasta glad kao posledica rata, a ti gomilaš zalihe, postaješ kulak...« I, oduzeše mu žito. Naljuti se Vojdan i manu se toga posla.

Kad su formirali zadrugu, Vojdan je postao čuvan vinograda. Posao mu je bio lak: mogao je leći gde god hoće, jer vinogradi još nisu bili sazreli, pa ni davo ih ne bi pojeo. Čim su počeli da zru, saleteše ih seljaci: otkini ovde, uberi onde; jurio je Vojdan na sve strane. Potražio je pušku od upravnika zadruge da bi zaplašio ljudi. »Kakva puška, kakav

bakrač«, reče mu on, »kakvo zastrašivanje: pusti ih neka uzmu, neka vide šta znači zadružno grožje, jer nam ovi vinograđi služe i za propagandu: da uđu u zadrugu i oni ostali!«

Kad su obrali grožje, Vojdana su prebacili u podrum da pretače vino. U podrumu je bilo buradi sa raznim vinima, ali Vojdan nije bio čovek od pića i s mukom je podnosi njegov miris: kad je izlazio iz podruma, zemlja mu se ljujala, a glava mutila. Bombe, koji je radio s njim, stalno mu je govorio: »Priviknućeš se, Vojdane, prvo zapivanje je kao prvi metak u ratu: s njim odlazi čitav strah.« Tako je i bilo: ne samo što je Vojdan počeo da pije, nego mu se više nije izlazio iz podruma — živeo je kao krtica pod zemljom.

Godišnji izveštaj zadruge obavljao se javno: i pred zadrugarima, i pred onima koji to nisu. Knjigovoda bi objavio koliko je trudovih dana bilo te godine, kolika je vrednost jednog dana, koliko treba da dobije — i koji saldo ostaje zadrizi. Zatražili bi ljudi da im se objasni u čemu se sastoji saldo, a knjigovoda bi im objasnio da saldo čine: tri vola, osam teladi, dve krave, četrdeset ovaca, trideset jagnjadi... »Da ih pokoljemo i ispečemo — povikali bi zadrugari, »a dogodine novo leto — novi saldo...« I, bogme, klala se stoka i pekla, jelo se i mezetilo, u centru sela. Kad bi neko rekao uprniku: »Šta je ovo, upravnič?« on bi rekao: »I to ti je propaganda: neka vide oni izvan zadruge kako mi živimo...«

Rasturila se zadruga, Vojdan opet ostade bez posla. Ode u grad. Zaposlio se u jednom zanatsko-uslužnom preduzeću, koje je izradivalo ama baš svasta: bravariju, jorgane, nanule, domaće rukotvorine, stamparske stvari, i obavljalo krojačke, bojadžijske usluge... Rasporediše ga u jorgandžijski pogon, umesto jednog mladića koji je otišao. Vojdanu je to bio sasvim nepoznat posao, a šef ljudi: »Ode june — dode vol!« Reče to i prebací ga u limarski pogon. Za kratko vreme ogluve na jedno uvo: kad je govorio, vikao je kao da se nalazi u planini. Premestio ga u pogon rukotvorina: sakuplja je sirovinu: išao je kroz ritove, duž reka, kroz vrbake i sekao: ševar, travu, pruće, kore, divlje metle. Ali kad su vlasti to zabranile i naložile preduzeću da podigne plantažu, posao u pogonu se smanji i Vojdana, opet, prebací u stamparski pogon; slagao je pozivnice za svadbe, posmrtnice, formulare, račune, bioskopske ulaznice. Pogon nije imao sva potrebna slova, pa stvari koje je štampao bile su išarane kao da su ih koke kljucale. Ljudi su izbegavali da štampaju. Pogon propade i Vojdan poče privatno da radi. Uortacio se s klisarom crkve i otvorio radnju za izradu sveća. Sazidao je ognjište za topiljenje voska, napravio točak za vešanje kanapa; vukao je kanap kroz rastopljeni vosak i pravio raznorazne sveće. Klisar mu je donosio nedogreže svecje iz crkve i s groblja, Vojkan ih je topio i od njih pravio nove. Posao je cvetao, ali došla je inspekcija i zatražila mu dozvolu za rad. Vojdan je nije imao — i morao je da zatvori radnju.

Otišao je u Biro za zapošljavanje da potraži drugi posao: oni su pogledali karton, videli gde je sve do tada radio i rekli mu: »Pa ti, čoveče, sada možeš samo grobar da budeš...« »Zašto grobar?« — naljuto se Vojdan. »Zato što svuda gde si do sada radio — sve si posahrnjivao, upropastiš...« »Nosite se u majčinu!« — viknuo je Vojdan, ali kad je video da mu nema druge, prihvatio se posla u pogrebnim preduzeću. Postao je grobar. Sahranjivao je ljudi, a srce mu se kidalо dok je gledao kako ljudi žale za najdražima. Oni su plakali, a njemu su suže navirale na oči. Molio se Bogu da mu sačuva pamet i zdravlje do penzije, pa da se vrati nazad u selo.

Šeta Trpe s pilicima kroz selo i razmišlja o ljudima i životu koji je istekao kao nabujala voda.

Prevod s makedonskog:
Risto Vasilevski

(Odlomak iz romana »Zarek«. Naslov dao prevodilac.)